

громадська організація
ІНСТИТУТ МАСОВОЇ
інформації

ЖУРНАЛІСТ
i
МІСЦЕВІ ВИБОРИ 2015

Київ 2015

ЗМІСТ

I. ВИБОРЧА СИСТЕМА.....	4
II. ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ ПОШИРЕННЯ.....	8
III. ПРАВА ЖУРНАЛІСТІВ.....	19
IV. ОСНОВНІ ПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ВИБОРІВ.....	25

I. ВИБОРЧА СИСТЕМА

Виборча система – та частина закону і положень про вибори, яка визначає, яким чином партії та кандидати обираються до парламенту в якості представників. Її трьома найбільш істотними компонентами є **виборча формула, структура виборчого бюлетеня і величина округу**.

Виборча формула – та частина виборчої системи, яка безпосередньо пов'язана з переводом голосів виборців у мандати.

Виборчий округ – один з географічних районів, на які може бути поділена країна, територія у віданні місцевої влади чи наднаціональної установи для виборчих цілей. Виборчий округ може обирати одного (одномандатний) або більше (багатомандатний) представників у виборний орган.

Структура або зміст виборчого бюлетеня – спосіб, яким на виборчому бюлетені представлений вибір для виборців, зокрема показує, у чому полягає голосування – у виборі окремих кандидатів чи партій.

В Україні на чергових місцевих виборах, за словами розробників Закону України "Про місцеві вибори", до міських, районних та обласних рад застосовується пропорційна виборча система з преференціями (відкритими списками). Проте більшість експертів вважають, що це **пропорційна виборча система** – за способом розподілу мандатів з **територіальними виборчими округами**.

У кожному місті, міському районі, районі та області утворюється єдиний багатомандатний виборчий округ, який буде поділений на територіальні виборчі округи відповідно до кількості депутатів ради, яких обиратимуть.

Згідно з ч. 3 ст. 16 ЗУ "Про місцеві вибори" загальний склад (кількість депутатів) місцевої ради залежно від чисельності виборців становить:

- 1) до 1 тисячі виборців – 12 депутатів;
- 2) від 1 тисячі до 3 тисяч виборців – 14 депутатів;
- 3) від 3 тисяч до 5 тисяч виборців – 22 депутати;
- 4) від 5 тисяч до 20 тисяч виборців – 26 депутатів;
- 5) від 20 тисяч до 50 тисяч виборців – 34 депутати;
- 6) від 50 тисяч до 100 тисяч виборців – 36 депутатів;
- 7) від 100 тисяч до 250 тисяч виборців – 42 депутати;

- 8) від 250 тисяч до 500 тисяч виборців – 54 депутати;
- 9) від 500 тисяч до 1 мільйона виборців – 64 депутати;
- 10) від 1 мільйона до 2 мільйонів виборців – 84 депутати;
- 11) понад 2 мільйони виборців – 120 депутатів.

Про кількість виборців у вашому місті, селі, селищі, районі чи області можна довідатися на веб-сайті Державного реєстру виборців у розділі “Відомості про кількість виборців”.

Виключно політичні партії мають право висувати кандидатів до міської, районної та обласної рад. При цьому політичні партії будуть закріплювати тих кандидатів, яких висунули, за певним територіальним виборчим округом. Партія може закріпити одного кандидата в раду за одним територіальним виборчим округом або не закріпити жодного.

Політичні партії, які у місті, міському районі, районі чи області (в єдиному багатомандатному виборчому окрузі), що отримали п’ять і більше відсотків голосів виборців, у відношенні до сумарної кількості голосів виборців, поданих за місцеві організації партій, отримують право на розподіл мандатів. Тобто виборчий бар’єр до міської, районної та обласної рад становить 5%.

Кількість депутатських мандатів, які отримає кожна політична партія, що пододала п’ятивідсотковий бар’єр, визначається так: кількість голосів виборців, поданих за кожну місцеву організацію партій, які отримали право брати участь у розподілі депутатських мандатів, ділиться на виборчу квоту.

“Виборча квота” обчислюється шляхом ділення сумарної кількості голосів виборців, поданих за місцеві організації партій, що отримали п’ять і більше відсотків голосів виборців, на число, що дорівнює кількості депутатських мандатів у цьому багатомандатному виборчому окрузі.

Які конкретно кандидати отримують мандати серед тих партій, що подолали виборчий бар’єр у 5%?

Черговість кандидатів у депутати у виборчому списку від місцевої організації партії визначається у порядку зменшення відсотку голосів виборців, поданих за відповідну місцеву організацію партії у територіальних виборчих округах, за якими були закріплені кандидати, від загальної кількості голосів виборців, поданих за всі місцеві організації партій у відповідних територіальних виборчих округах (ч. 8 ст. 86 ЗУ “Про місцеві вибори”). Тобто кандидат, який у закріпленому за ним територіальному виборчому окрузі здобув найбільший відсоток голосів порівняно з

іншими кандидатами від політичної партії, яка його висунула, має найбільші шанси отримати мандат.

Проте політична партія при висуненні кандидатів у міську, районну в місті, районну чи обласну ради визначає одного кандидата, який не прикріплюється до жодного територіального виборчого округу. Цей кандидат є «першим номером» у списку кандидатів у раду та автоматично отримує мандат, якщо партія долає п'ятивідсотковий бар'єр. Прізвище, ім'я та по батькові цього кандидата можна буде прочитати одразу після повної назви політичної партії в кожному бюлетні до відповідної ради.

Депутатів сільської та селищної рад обиратимемо за знайомою вже мажоритарною системою відносної більшості. Кожне село та селище буде поділене на одномандатні мажоритарні виборчі округи відповідно до кількості депутатів, яких обираємо. У цих округах той кандидат, який здобуде найбільшу кількість голосів і отримає мандат. При цьому, на відміну від виборів до міської, районної в місті, районної, обласної рад, кандидати можуть бути висунуті як політичною партією, так і шляхом самовисування.

Міських голів міст, де виборців понад 90 тисяч, будуть обирати за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості. Тобто, якщо в I турі виборів жоден з кандидатів не набере 50% голосів виборців + 1 голос, то відбудеться II тур, а в II турі візьмуть участь два кандидати, які набрали найбільшу кількість голосів виборців. Кандидат, який набере найбільшу кількість голосів у II турі, й буде обраний міським головою.

У містах, де виборців менше, ніж 90 тисяч та в селах і селищах вибори голів відбудуться за традиційною для України мажоритарною виборчою системою відносної більшості – кандидат, який в першому турі набере найбільшу кількість голосів, стане переможцем.

Кандидати на посаду міського, сільського та селищного голови, старости можуть бути висунуті як політичною партією, так і шляхом самовисування.

Кожен кандидат може одночасно балотуватися до чотирьох рад багатомандатних округів і тільки в одному одномандатному окрузі. При цьому в багатомандатному окрузі ради не можуть бути одного рівня (наприклад, дві обласні ради). До багатомандатного округу належать обласні,

районні, міські, районі в місті ради, а до одномандатного – сільські та селищні ради, посади голови сільської, селищної ради, міського голови, старости.

Так, кандидат А може балотуватися одночасно до чотирьох рад різних рівнів, тобто до однієї обласної, однієї районної, однієї міської, однієї районної в місті. Окрім цих чотирьох рад, кандидат А може позмагатися на виборах за ще одне депутатське місце у сільських, або селищних радах, або висуватися на посаду сільського, селищного або міського голови, або старости. (ч. 4-5 ст. 35 ЗУ “Про місцеві вибори”)

Тобто кандидат на посаду міського голови Х при бажанні зможе брати участь у виборах до обласної, районної і міської ради одночасно.

ВАЖЛИВІ ДЕТАЛІ

✓ Основними суб'єктами висування, відповідальності та організації виборчої кампанії тепер стають політичні партії. Це відображається і на змісті виборчого бюлетеня, який згідно із ч. 7 ст. 74 ЗУ “про місцеві вибори” буде мати такий вигляд:

“У виборчому бюлетені для голосування в територіальному виборчому окрузі зазначаються порядковий номер, **великими літерами повна назва відповідної місцевої організації партії**, далі маленькими літерами в дужках – прізвище, власне ім'я (усі власні імена) та по батькові (за наявності) першого кандидата в списку кандидатів, далі через тире – великими літерами прізвище, власне ім'я (усі власні імена) та по батькові (за наявності) кандидата у депутати, закріпленого за відповідним територіальним виборчим округом. Між порядковим номером та зазначеними відомостями розміщується порожній квадрат.”

Це означає:

1) важливішим критерієм прийняття рішення за кого голосувати буде політична партія, а не кандидат, закріплений за територіальним виборчим округом;

2) у бюлетені відсутня інформація про кандидата, закріпленого за територіальним виборчим округом, крім його прізвища, імені та по батькові, що означає: у виборців з одного боку буде брак інформації, а з іншого – якщо вони її не отримали до того часу, як зайшли в кабінку для голосування, то політична партія буде основним критерієм прийняття рішення.

✓ Для кандидатів у обласні, районні, міські та районні в місті ради вводиться застава, яку сплачує політична партія за весь список кандида-

тів, розмір застави для кожної ради та кандидатів на посаду міського голови можна дізнатись з Постанови ЦВК №170.

- ✓ Територіальні виборчі округи утворюватимуться територіальними виборчими комісіями з 7 до 19 вересня. Формуватись територіальні виборчі округи будуть на основі звичайних та спеціальних діляниць відповідно до ЗУ «Про вибори народних депутатів України». Межі одномандатних територіальних виборчих округів мають бути нерозривними. Територіальні виборчі округи повинні мати **приблизно** рівну кількість виборців.

Враховуючи, що терміни виборчого процесу дуже короткі, є висока ймовірність, що ТВК можуть утворювати територіальні виборчі округи, враховуючи побажання кандидатів та партій, які мають адміністративний ресурс, чи за грошову винагороду. Тому потрібно прослідкувати, чи територіальні виборчі округи не створені під певну групу кандидатів чи партію.

II. ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ ПОШИРЕННЯ

“Виборчі комісії інформують громадян України про свій склад, місцезнаходження та режим роботи, про виборчі округи і виборчі діляниці, про основні права виборців (у тому числі про право оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, їх керівників, інших посадових та службових осіб, які обмежують або порушують виборчі права), про порядок заповнення виборчих бюлетенів, забезпечують можливість для ознайомлення виборців зі списками виборців, відомостями про кандидатів, оприлюднюють протоколи про підрахунок голосів виборців, про підсумки голосування та результати місцевих виборів, надають іншу інформацію у випадках, передбачених цим Законом.”

ч.2 ст. 13 ЗУ “Про місцеві вибори”

“Усі засоби масової інформації незалежно від форми власності зобов’язані справедливо, збалансовано та неупереджено висвітлювати хід підготовки і проведення місцевих виборів у новинах, інформаційних випусках, ток-шоу, дискусійних та інших програмах. Їх представникам гарантується безперешкодний до-

ступ на всі публічні заходи, пов'язані з місцевими виборами, а на засідання виборчих комісій та на виборчу дільницю у день голосування (повторного голосування) – на умовах, визначених цим Законом, крім випадків, передбачених законами України. Виборчі комісії, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, посадові і службові особи цих органів зобов'язані в межах своїх повноважень і компетенції надавати їм інформацію щодо ходу підготовки і проведення місцевих виборів.”

ч.4 ст. 13 ЗУ “Про місцеві вибори”

Доступ до інформації про фінансування виборчої кампанії

Місцева організація партії, кандидати в депутати від якої зареєстровані у багатомандатному виборчому окрузі, кандидати у депутати в одномандатних виборчих округах, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови, старости для фінансування своєї передвиборної агітації можуть утворити власний виборчий фонд.

Хто може жертвувати гроші у виборчий фонд?

- ✓ Виборчий фонд місцевої організації партії, кандидати в депутати від якої зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі (вибори до обласної ради, районної ради, міської ради, районної в місті ради) складається з:
 1. Власних коштів місцевої організації партії (немає обмежень).
 2. Внесків кандидатів, включених до виборчого списку кандидатів у депутати від цієї місцевої організації партії (немає обмежень).
 3. Добровільних внесків фізичних осіб (розмір внеску від однієї особи не може перевищувати 12 180 грн).
- ✓ Виборчий фонд кандидата у депутати в одномандатному виборчому окрузі (вибори до сільської та селищної ради), кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, старости, висунутого місцевою організацією партії складається з:
 1. Власних коштів (немає обмежень).
 2. Добровільних внесків фізичних осіб (розмір внеску від однієї особи не може перевищувати 12 180 грн).
 3. Коштів відповідної місцевої організації партії (немає обмежень).
- ✓ Виборчий фонд кандидата у депутати в одномандатному виборчому окрузі (вибори до сільської та селищної рад), кандидата на посаду сіль-

ського, селищного, міського голови, старости, висунутого шляхом самовисування складається з:

1. Власних коштів (немає обмежень).
2. Добровільних внесків фізичних осіб (розмір внеску від однієї особи не може перевищувати 12 180 грн).

Місцеві організації політичних партій, кандидати в депутати від яких зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі, кандидати у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови, старости села, селища подають до відповідної ТВК проміжний (до 19 жовтня включно) та остаточний фінансовий (до 1 листопада включно) звіт про надходження та використання коштів виборчих фондів.

Форми фінансових звітів та розшифровки про надходження до виборчого фонду затверджено Постановою ЦВК №210.

Відповідні ТВК зобов'язані оприлюднити в місцевих друкованих засобах масової інформації або в інший спосіб відомості проміжного фінансового звіту до 21 жовтня включно, а підсумкового фінансового звіту до 3 листопада включно.

Крім оприлюднення, ТВК зобов'язана проаналізувати кожен звіт і затвердити аналіз Постановою на своєму засіданні. З формою аналізу можна ознайомитись у додатках до Постанови ЦВК №210.

За результатами аналізу, який зобов'язана провести сама ТВК, можна отримати готову інформацію:

Розмір виборчого фонду						
Усього	у тому числі					
	власні кошти місцевої організації партії*, грн	питома вага, %	власні кошти кандидата, грн	питома вага, %	добровільні внески фізичних осіб, грн	питома вага, %

№ з/п	Напрями використання коштів	Сума, грн	Питома вага, %
1	Виготовлення матеріалів передвиборної агітації		
2	Використання засобів масової інформації		
3	Інші послуги, пов'язані з проведенням передвиборної агітації		
4	Інші витрати на передвиборну агітацію		
Усього використано коштів			

Відповідну Постанову ТВК можна буде знайти на стенді офіційних матеріалів комісії для загального ознайомлення не пізніше ранку наступного дня після дня його прийняття.

Детальна інформація про надходження та видатки виборчих фондів знаходиться у проміжному та підсумковому фінансовому звітах

Цього року всі кандидати будуть подавати до відповідної ТВК Декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру як частину документації для реєстрації. Це дозволить зіставити їхні доходи та внески у власні виборчі фонди. Тому рекомендуємо налагодити добрі стосунки з членами ТВК для того, щоб отримати копії відповідних Декларацій кандидатів або надіслати офіційне звернення на основі ч. 2 ст. 13 ЗУ “Про місцеві вибори”.

Оприлюднення інформації виборчими комісіями

“На засіданні виборчої комісії ведеться протокол засідання, який веде секретар комісії. За відсутності секретаря комісії чи в разі невиконання ним своїх повноважень на засіданні комісія обирає зі свого складу секретаря засідання, який виконує обов'язки секретаря комісії на відповідному засіданні та при оформленні документів засідання. Протокол засідання комісії підписується головуючим на засіданні та секретарем комісії (чи секретарем засідання). Протокол засідання комісії надається для ознайомлення членам комісії не пізніше наступного засідання комісії, при цьому член комісії має право його підписати. Протокол засідання комісії надається для ознайомлення суб'єкту виборчого процесу на його вимогу не пізніше наступного засідання комісії.”

ч. 11 ст. 27 ЗУ “Про місцеві вибори”

“Рішення виборчої комісії вивішується на стенді офіційних матеріалів комісії для загального ознайомлення не пізніше ранку наступного дня після дня його прийняття, а прийняте напередодні дня голосування (дня повторного голосування), у день голосування (день повторного голосування) та під час встановлення результатів голосування (результатів повторного голосування) – не пізніше, ніж через чотири години після завершення засідання виборчої комісії. Таке рішення у цей самий строк доводиться також до відома суб’єктів виборчого процесу, яких воно стосується. Копія рішення, засвідчена головою комісії чи його заступником і секретарем комісії та скріплена печаткою комісії, не пізніше ніж через чотири години після його прийняття, а в день голосування (день повторного голосування) – невідкладно, видається суб’єкту виборчого процесу, якого вона стосується, на його вимогу. Стенд офіційних матеріалів комісії обладнується у приміщенні комісії у місці, вільно доступному для відвідувачів.”

ч. 15 ст. 27 ЗУ “Про місцеві вибори”

Оціночні судження, право на відповідь та спростування інформації

Ст. 30 Закону України «Про інформацію» зазначає, що **ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень.**

Оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема, з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів, тобто вживання (гіпербол, алегорій, сатири).

УВАГА!

Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

Проте оціночні судження не містять фактичних даних – критика, оцінка дій, висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, можуть бути – висновками, прогнозами, власною думкою, узагальненням, підсумками, уявленнями, питаннями (але не всі).

АЛЕ

«Якщо особа вважає, що оціночні судження або думки принижують її гідність, честь чи ділову репутацію, а також інші особисті немайнові права,

вона вправі скористатися наданим їй законодавством правом на відповідь, а також на власне тлумачення справи у тому самому засобі масової інформації з метою обґрунтування безпідставності поширених суджень, надавши їм іншу оцінку...» – ч. 2 ст. 30 Закону України «Про інформацію».

Постанова Верховного суду України від 27. 02. 2009 р. «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи»:

«Якщо особа вважає, що оціночні судження або думки, поширені в ЗМІ, принижують її гідність, честь чи ділову репутацію... вона вправі скористатися наданим їй ч.1 ст. 277 Цивільного Кодексу та відповідним законодавством правом на відповідь, а також на власне тлумачення справи (ст. 37 Закону про пресу, ст. 65 Закону України “Про телебачення і радіомовлення”) у тому ж ЗМІ з метою обґрунтування безпідставності поширених суджень, надавши їм іншу оцінку».

«Місцева організація партії, кандидат мають право звернутися до засобу масової інформації, що оприлюднив інформацію, яку місцева організація партії або кандидат вважають недостовірною, з вимогою опублікувати їх відповідь. Засіб масової інформації, що оприлюднив відповідну інформацію, не пізніше, як через два дні з дня звернення з вимогою про відповідь, але не пізніше останнього дня перед днем виборів зобов'язаний надати місцевій організації партії, кандидату, щодо яких поширено недостовірну інформацію, можливість оприлюднити відповідь: надати такий самий ефірний час відповідно на телебаченні чи радіо або опублікувати в друкованому засобі масової інформації наданий місцевою організацією партії чи кандидатом матеріал, який повинен бути набраний таким самим шрифтом і розміщений під рубрикою “Відповідь” на тому ж місці шпальти в обсязі, не меншому, ніж обсяг інформації, що спростовується.

Відповідь повинна містити посилання на відповідну публікацію в друкованому засобі масової інформації, передачу на телебаченні, радіо та на інформацію, що спростовується. Відповідь, оприлюднена в останній день перед днем голосування, не повинна містити прямих закликів до голосування за або неголосування за певну місцеву організацію партії, кандидата. Відповідь має бути оприлюднена без додатків, коментарів та скорочень за рахунок засобу масової інформації. Відповідь на відповідь не надається».

ч. 6 ст. 60 ЗУ “Про місцеві вибори”

Опитування громадської думки

Для оприлюднення результатів опитування громадської думки, пов'язаних з виборами, треба зазначати:

- ✓ **повну назву** організації, що проводила опитування;
- ✓ замовників опитування;
- ✓ час проведення;
- ✓ територію, яку охоплювало опитування;
- ✓ розмір та спосіб формування соціологічної вибірки опитаних;
- ✓ метод опитування;
- ✓ **точне формулювання питання на опитуванні**;
- ✓ можливу статистичну похибку.

РЕКОМЕНДУЄМО

Оприлюднювати результати опитування організацій, які давно працюють в Україні, системно проводять опитування та є членами професійних асоціацій чи спілок, як наприклад «Соціологічної асоціації України» (<http://www.sau.kiev.ua>).

Забороняється протягом останніх двох днів перед днем виборів поширювати інформацію про результати опитувань громадської думки, а в день виборів – оприлюднювати результати опитування виборців щодо їхнього волевиявлення під час голосування до його закінчення.

Політична реклама

Політична реклама – це одна з форм передвиборної агітації, розміщена за допомогою рекламних засобів, яка спонукає виборців голосувати за або не голосувати за певного суб'єкта виборчого процесу.

До політичної реклами належить:

- ✓ використання символіки (гімну, прапору, розпізнавального знаку, девізу) або логотипів політичної партії, місцева організація якої є суб'єктом відповідного виборчого процесу, місцевої організації партії, яка є суб'єктом виборчого процесу;
- ✓ використання передвиборних слоганів, гасел кандидатів, політичної партії, її місцевих організацій;

✓ **повідомлення про проведення видовищних чи інших публічних заходів** на підтримку місцевої організації партії, кандидата або про **підтримку зазначених заходів** місцевими організаціями партій, кандидатами, політичними партіями, місцеві організації яких є суб'єктами відповідного виборчого процесу, а також привернення уваги до участі у таких заходах місцевих організацій партій чи певних осіб як кандидатів.

Отже, якщо **матеріали передвиборної агітації** розміщуються або поширюються **за допомогою рекламних засобів**, то вони вважаються **політичною рекламою** згідно з ч. 5 ст. 57 ЗУ «Про місцеві вибори».

Час мовлення, відведений на політичну рекламу на радіо та телебаченні, **не може перевищувати 20 відсотків фактичного обсягу мовлення протягом астрономічної доби телерадіоорганізацією** будь-якої форми власності.

Замовниками політичної реклами під час виборчого процесу для показу телерадіоорганізаціями можуть бути тільки місцеві організації партій, кандидати від яких зареєстровані у багатомандатному виборчому окрузі, кандидати у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови, старости. Протягом демонстрації політичної реклами обов'язково демонструється **повна назва (або прізвище, ім'я та по батькові) її замовника у формі текстового повідомлення, яке має займати не менше п'ятнадцяти відсотків площі екрану**, бути виконане контрастним кольором до фону та бути сприйнятним для глядача.

Друкована площа, відведена на політичну рекламу впродовж виборчого процесу в друкованих засобах масової інформації, у тому числі рекламних, **не може перевищувати 20 відсотків обсягу друкованої площі кожного номера видання чи додатка до нього.**

Оскільки законодавець передбачив, що політична реклама розповсюджується за допомогою рекламних засобів, є всі підстави для висновку, що до таких матеріалів повинні застосовуватись не лише норми Закону України «Про місцеві вибори», але й Закону України «Про рекламу».

Визначення поняття рекламних засобів міститься у ст. 1 Закону України «Про рекламу», відповідно до якої рекламна засоби – засоби, що використовуються для доведення реклами до її споживача.

Реклама – це інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару.

Враховуючи це, не зайвим буде нагадати, що при поширенні матеріалів політичної реклами необхідно враховувати загальні принципи реклами, а саме:

Основними принципами реклами є законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди:

- ✓ реклама не повинна підривати довіру суспільства до реклами та повинна відповідати принципам добросовісної конкуренції;
- ✓ реклама не повинна містити інформації або зображень, які порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності;
- ✓ реклама має враховувати особливу чутливість дітей і не завдавати їм шкоди (див. ст. 7 Закону України «Про рекламу»).

До політичної реклами відноситься:

- ✓ використання символіки або логотипів партій – суб'єктів виборчого процесу;
- ✓ повідомлення про підтримку партією – суб'єктом виборчого процесу або кандидатом в депутати видовищних та інших заходів;
- ✓ привернення уваги до участі у вищезгаданих заходах зазначених суб'єктів виборчого процесу;
- ✓ рекламу друкованих видань (газет, журналів, книг), інших товарів та послуг з використанням прізвищ чи зображень (портретів) кандидатів, назв чи символіки партій – суб'єктів виборчого процесу.

Передвиборна агітація

Передвиборна агітація – це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за кандидатів. Право вести передвиборну агітацію мають місцеві організації партій, кандидати у депутати від яких зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі, а також кандидати у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови, старости, зареєстровані відповідною територіальною виборчою комісією для участі у місцевих виборах. Громадяни України мають право здійснювати передвиборну агітацію, вільно і всебічно обговорювати політичні,

ділові, особисті якості та передвиборні програми кандидатів, місцевих організацій партій.

Передвиборна агітація може проводитися у таких формах:

- 1) проведення зборів громадян, інших зустрічей з виборцями;
- 2) проведення мітингів, походів, демонстрацій, пікетів;
- 3) проведення публічних дебатів, дискусій, круглих столів, прес-конференцій стосовно положень передвиборних програм місцевих організацій партій – суб'єктів виборчого процесу, їх політичної діяльності чи політичної діяльності кандидатів;
- 4) оприлюднення в друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобах масової інформації політичної реклами, виступів, інтерв'ю, нарисів, відеофільмів, аудіо- та відеокліпів, інших публікацій та повідомлень;
- 5) розповсюдження виборчих листівок, плакатів та інших друкованих агітаційних матеріалів чи друкованих видань, в яких розміщено матеріали передвиборної агітації;
- 6) розміщення друкованих агітаційних матеріалів чи політичної реклами на носіях зовнішньої реклами;
- 7) проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрації фільмів та телепередач чи інших публічних заходів за підтримки місцевої організації партії – суб'єкта виборчого процесу, кандидата, а також оприлюднення інформації про таку підтримку;
- 8) публічні заклики голосувати за або не голосувати за місцеву організацію партії – суб'єкта виборчого процесу, кандидата або публічні оцінки діяльності місцевої організації партії, кандидата;
- 9) встановлення агітаційних наметів;
- 10) в інших формах, що не суперечать Конституції та законам України.

Матеріали передвиборної агітації публікуються на підставі угоди, що укладається від імені місцевої організації партії розпорядником поточного рахунку її виборчого фонду, а від імені кандидата у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, старости – розпорядником відповідного виборчого фонду з редакцією (видавцем) друкованого засобу масової інформації. Без укладення угоди та надходження коштів на рахунок редакції (видавця) друкованого засобу масової інформації публікація цих матеріалів забороняється.

Усі матеріали передвиборної агітації повинні бути відокремленими від інших матеріалів і означені як такі.

Обмеження передвиборної агітації для ЗМІ

Забороняється:

1) переривати передачі передвиборних програм місцевих організацій партій, кандидатів рекламою товарів, робіт, послуг, іншими повідомленнями чи **розміщувати політичну рекламу в одному блоці з комерційною чи соціальною рекламою;**

2) проводити передвиборну агітацію в зарубіжних засобах масової інформації, що діють на території України;

3) проводити передвиборну агітацію з порушенням строків, установлених частиною другою статті 54 цього Закону, у будь-якій формі (в тому числі розповсюдження друкованих агітаційних матеріалів, проведення масових заходів, використання засобів масової інформації);

4) оприлюднювати до закриття виборчих дільниць у день голосування (день повторного голосування) результати опитування виборців щодо їх волевиявлення під час голосування;

5) розповсюджувати матеріали передвиборної агітації, у тому числі **політичної реклами, через телерадіотрансляційні або інші інформаційні мережі сповіщення пасажирів та інформаційні табло** у приміщеннях станцій та вагонах метрополітену, автобусних та залізничних вокзалів, портів та аеропортів, у транспортних засобах громадського користування.

Алгоритм пошуку інформації про кандидата та дослідження жертводавців виборчих фондів

У ТВК отримуємо копію Декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, автобіографію та зобов'язання їх оприлюднити.

Установи та організації шукаємо через Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (usr.minjust.gov.ua). Шукаємо інформацію про співзасновників, управлінців, які потрапили в поле зору під час пошуку інформації про установи та організації, з якими пов'язаний кандидат.

В Єдиному державний реєстрі судових рішень (www.reyestr.court.gov.ua) шукаємо, чи не брали участь установи та організації, пов'язані з кандидатом, у судових процесах.

Якщо кандидат пов'язаний з будь-якими громадськими об'єднаннями,

то через Реєстр громадських об'єднань (<http://rgo.informjust.ua>) пошукайте співзасновників цих організацій.

Якщо кандидат брав участь у виборах до ВРУ то шукаємо його в базі Громадського руху "ЧЕСНО" (<http://www.chesno.org>)

Інформацію про членів ТВК від політичних партій радимо перевірити в Люстраційному списку членів виборчих комісій Комітету виборців України <http://www.slideshare.net/victorkylymar/ss-33118164>

А також за тим самим алгоритмом що й жертводавців у виборчі фонди.

III. ПРАВА ЖУРНАЛІСТІВ

УВАГА!

Журналісти і ЗМІ не є суб'єктами виборчого процесу

РЕКОМЕНДУЄМО

Зареєструватись офіційним спостерігачем від авторитетної громадської організації, яка давно займається спостереженням за виборчим процесом (ВГО «Комітет виборців України», ГМ «Опора», ГО «Інститут медіа права» чи ін.). Це дозволить вам розширити на практиці ваші можливості та ефективніше співпрацювати з експертами та мобільними спостережними групами.

Документи, які підтверджують статус журналіста

- ✓ редакційне посвідчення;
- ✓ посвідчення журналіста, видане Національною спілкою журналістів України (НСЖУ);
- ✓ посвідчення журналіста, видане Незалежною медіа-профспілкою України (НМПУ);
- ✓ прес-карта інших журналістських організацій.

РЕКОМЕНДУЄМО

Важливим моментом є підтвердження статусу тих журналістів, що мають посвідчення, видане НСЖУ, НМПУ чи прес-карту іншої журналістської організації, бо щодо них у членів виборчої комісії (ВК) може постати питання про те, яке ЗМІ представляє журналіст.

Відповідь на таке питання буде необхідною для дотримання **вимоги присутності не більше двох представників від одного ЗМІ під час засідання ВК**, тому доцільно для журналістів (особливо фрілансерів) координувати свої дії з колегами, що будуть працювати на одній виборчій дільниці.

Гарантії прав журналістів

Закон «Про інформацію», ст. 25 – закріплює за журналістом право здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів під час виконання професійних обов'язків за винятком випадків, передбачених законом.

Закон «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», ст. 26 – гарантує право журналіста відкрито здійснювати записи, в тому числі із застосуванням будь-яких технічних засобів.

Цивільний кодекс України, ст. 307 – також містить передбачене право на здійснення відкритої фото-, відео- зйомки на заходах публічного характеру (тобто при здійсненні якої, спеціального дозволу просити немає потреби).

Закон «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», ст. 17 – гарантує, що службова діяльність журналіста не може бути підставою для його арешту, затримання, а також вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених ним матеріалів та технічних засобів, якими він користується у своїй роботі.

Кримінальний кодекс України, ст. 171 – передбачає кримінальну відповідальність за умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів (ч. 1 ст. 171), а також за переслідування журналіста за виконання ним своїх професійних обов'язків, за критику (ч. 2 ст. 171).

Закон України «Про місцеві вибори», ч. 4 ст. 13 гарантує що:

«Усі засоби масової інформації незалежно від форми власності зобов'язані справедливо, збалансовано та неупереджено висвітлювати хід підготовки і проведення місцевих виборів у новинах, інформаційних випусках, ток-шоу, дискусійних та інших програмах. Їх представникам гарантується безперешкодний доступ на всі публічні заходи, пов'язані з місцевими виборами, а на засідання виборчих комісій та на виборчу дільницю у день голосування (повторного голосування) – на умовах, визначених цим Законом, крім випадків, передбачених законами України. Виборчі комісії, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, посадові і службові особи цих

органів зобов'язані в межах своїх повноважень і компетенції надавати їм інформацію щодо ходу підготовки і проведення місцевих виборів.”

УВАГА!

Використання у всьому тексті Закону терміну «представник засобу масової інформації» дозволяє певним чином говорити про те, що у фрілансерів та інших працівників ЗМІ не повинно виникати проблем з реалізацією своїх прав (за умови наявності посвідчення, що підтвердить його статус).

Право громадянина на інформацію

Право кожного громадянина України вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб.

Конституція України, ст. 34 – закріплює право **кожного** (не тільки журналіста) вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, крім випадків, коли таке право може бути обмежене (в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя).

Те саме право гарантує **Закон України «Про інформацію», ст. 5:**

«**Кожен** має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб».

Право журналіста бути присутнім на засіданнях ВК та під час голосування

На засіданнях виборчої комісії, у приміщеннях виборчої дільниці мають право бути присутніми з додержанням вимог цього Закону:

...

б) представники засобів масової інформації (не більше двох осіб від одного засобу масової інформації).

ч. 9 ст. 27 ЗУ “Про місцеві вибори”

У чинній редакції Закону України «Про місцеві вибори» немає прямої гарантії присутності журналістів на з'їздах політичних партій, де висуваються кандидати у депутати, чи обов'язку партій повідомляти ЗМІ заздалегідь про такий з'їзд. Проте це є публічний захід, пов'язаний з виборами і тому, згідно з ч. 4 ст. 13 Закону України «Про вибори народних депутатів України» журналістам гарантується безперешкодний доступ, але в порядку, визначеному Статутом партії, додатками до нього чи окремими Положеннями.

УВАГА!

Порядок акредитації представників ЗМІ на таких з'їздах (зборах, конференціях) визначається організаторами заходу.

Позбавлення журналіста права бути присутнім на засіданні ВК

Відповідно до ч. 10 ст. 27 Закону України «Про місцеві вибори» виборча комісія може прийняти **вмотивоване рішення** про позбавлення права присутності на **своєму засіданні** представника засобу масової інформації, якщо така особа протиправно перешкоджає **його** (засідання) **проведенню**.

Таке рішення приймається не менше, ніж **двома третинами голосів усіх присутніх на засіданні комісії**.

При цьому таке рішення може бути прийняте виключно **на засіданні**, проте під час голосування на виборчій дільниці з 8 до 20 год. комісія **не працює в режимі засідання**. Підсумкове засідання дільничної виборчої комісії починається відразу після закінчення голосування, проводиться без перерви і закінчується після складення та підписання відповідних протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці з усіх місцевих виборів та по всіх виборчих округах, в яких проводилося голосування на виборчій дільниці згідно з ч. 2 ст. 79 ЗУ “Про місцеві вибори”

Важливо звернути увагу на те, якщо Вас **позбавили права бути присутнім на засіданні ВК** рішенням, оформленим у постанову виборчої комісії, то це **не позбавляє Вас права бути присутнім на іншому засіданні відповідної виборчої комісії.**

Наприклад, якщо Вас позбавили права бути присутніми на ранковому підготовчому засіданні дільничної виборчої комісії, то це не позбавляє Вас права бути присутнім на дільниці під час голосування з 8.00 до 20.00 год. (комісія в цей період не працює у формі засідання) та на підсумковому засіданні після завершення голосування.

РЕКОМЕНДУЄМО

Якщо трапилося так, що журналістові перешкоджають у проведенні фотота відеозйомки (чи взагалі приймають рішення про позбавлення права бути присутнім на засіданні виборчої комісії) і він не може фіксувати наявне правопорушення на дільниці, доцільно (крім написання скарг та звернення до суду) звернутися з проханням до присутніх на дільниці офіційних спостерігачів здійснити за журналіста фото- чи відеозйомку, бо Законом чітко передбачене право спостерігачів на здійснення таких дій та вимагати копію постанови виборчої комісії про позбавлення Вас права бути присутнім на цьому засіданні.

ЗМІ та журналістам заборонено

«Інформаційні агентства, засоби масової інформації, що поширюють інформацію про події, пов'язані із виборами, не можуть допускати замовчування суспільно необхідної інформації, що стосується цих подій, якщо вона була їм відома на момент поширення інформації. Інформаційні агентства, засоби масової інформації зобов'язані поширювати інформацію про вибори відповідно до фактів, не допускаючи перекручування інформації. Засоби масової інформації та інформаційні агентства повинні намагатися отримувати інформацію про події, пов'язані з виборами, з двох і більше джерел, віддаючи перевагу першоджерелам.» – ч. 2 ст. 52 ЗУ «Про місцеві вибори»;

«Телерадіоорганізації самостійно визначають кількість ефірного часу, присвяченого висвітленню фактів та подій, пов'язаних з виборчим процесом. У зазначених матеріалах телерадіоорганізаціям заборонено виокремлювати у своєму ставленні певних суб'єктів виборчого процесу чи надавати їм привілеї.» – ч. 4 ст. 52 ЗУ «Про місцеві вибори»;

«Засобам масової інформації, їх посадовим та службовим особам і творчим працівникам під час виборчого процесу у своїх матеріалах і передачах, не обумовлених угодами, укладеними відповідно до вимог частин п'ятої та десятої статті 72 і частин другої та сьомої статті 73 цього Закону, забороняється агітувати голосувати за або не голосувати за партії, кандидатів у депутати чи поширювати інформацію, яка має ознаки політичної реклами, безоплатно або яка оплачена з джерел, не передбачених законом, а так само поширювати будь-яку інформацію з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного суб'єкта виборчого процесу. Авторам і ведучим телерадіопередач, які є кандидатами у депутати, під час виборчого процесу також забороняється у телерадіопередачах вести передвиборну агітацію.» – ч. 7 ст. 60 ЗУ «Про місцеві вибори»;

«Розповсюдження у будь-якій формі агітаційних матеріалів, що містять заклики до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганди війни, насильства та розпалювання міжетнічної, національної, релігійної та расової ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, не допускається..» – ч. 3 ст. 60 ЗУ «Про місцеві вибори»;

«Включення в інформаційні телерадіопрограми агітаційних матеріалів місцевих організацій партій, кандидати у депутати від яких зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі, кандидатів у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови, старости не допускається..» – ч. 8 ст. 60 ЗУ «Про місцеві вибори»;

«Засіб масової інформації, який надав ефірний час або друковану площу одному кандидату, місцевій організації партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані в багатомандатних виборчих округах, не може відмовити у наданні ефірного часу чи друкованої площі на тих же умовах іншому кандидату, місцевій організації партії на відповідних місцевих виборах....» – ч. 4 ст. 57 ЗУ «Про місцеві вибори»;

«Забороняється розповсюдження завідомо недостовірних відомостей про кандидата, політичну партію або її місцеву організацію – суб'єкта виборчого процесу, а також розповсюдження завідомо недостовірної інформації про підтримку певного кандидата або місцевої організації партії іншими кандидатами, політичними партіями або їх місцевими організаціями..» – ч. 5 ст. 60 ЗУ «Про місцеві вибори».

IV. ОСНОВНІ ПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ВИБОРІВ

Підкуп виборців

Прямий підкуп

Представники кандидатів надавали товари, знижки на товари чи послуги, супроводжуючи це закликами та пропозиціями голосувати за певного кандидата, політичну партію чи блок або просто згадували його ім'я.

Порушення ч. 4 ст. 60 ЗУ «Про місцеві вибори»:

“Забораються проводити передвиборну агітацію, що супроводжується наданням виборцям грошей чи безоплатно або на пільгових умовах цінних паперів, кредитів, лотерейних білетів, товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення назви, символіки, прапора місцевої організації партії, яка є суб'єктом виборчого процесу, політичної партії, місцева організація якої є суб'єктом виборчого процесу, або інших агітаційних матеріалів, за умови, що вартість таких товарів не перевищує 5 відсотків розміру мінімальної заробітної плати) та інших матеріальних цінностей або робіт чи послуг.”

ПОКАРАННЯ:

ч. 3 ст. 160 ККУ

«Здійснення передвиборної агітації (агітації референдуму) шляхом надання підприємствам, установам, організаціям неправомірної вигоди або надання безоплатно товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символіки, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого законодавством), робіт, послуг карається обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.»

ст.212-9 КУпАП

«Порушення передбаченого законом порядку ведення передвиборної агітації, агітації під час підготовки і проведення референдуму з використанням друкованих, електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації або надання переваги в інформаційних телерадіопередачах чи друкованих засобах масової інформації, в продукції інформаційного агентства будь-якому кандидату, політичній партії (блоку), їх передвиборним програмам власниками, посадовими чи службовими особами, творчими працівниками засобів масової інформації, інформаційних агентств тягнуть за собою накладення штрафу від 170 грн. до 850 грн.»

Винагорода за голос

Передбачає механізм, коли виборець отримує винагороду, якщо підтвердить факт голосування за «правильного» кандидата, зробивши фото або відеофіксацію волевиявлення у бюлетені в кабінці для голосування.

Виборець отримує бюлетень від зловмисника з проставленою позначкою за «правильного» кандидата ще перед дільницею, вкидає його в урну, а взамін передає організатору чистий бюлетень та отимує винагороду.

Порушення ч. 1 ст. 7 ЗУ «Про місцеві вибори»:

“Голосування на місцевих виборах є таємним: контроль за волевиявленням виборців забороняється. Фотографування, відеофіксація в будь-який спосіб результатів волевиявлення виборців у кабінці для таємного голосування, а також демонстрація виборцем результатів волевиявлення у приміщенні для голосування забороняються і є порушенням таємниці голосування.”

ч. 10 ст. 77 ЗУ «Про місцеві вибори»:

«Виборець не має права передавати свої виборчі бюлетені іншим особам. Отримання виборчого бюлетеня від інших осіб (крім члена виборчої комісії, який видає бюлетень), заохочення або примушування виборців до передачі бюлетеня іншим особам шляхом підкупу, погроз або іншим способом забороняються”.

ПОКАРАННЯ:

ч. 1 ст. 159 ККУ

«Умисне порушення таємниці голосування під час проведення виборів, що виявилось у розголошенні змісту волевиявлення громадянина, який взяв участь у виборах карається штрафом від 1700 грн. до 5100 грн. або виправними роботами на строк до двох років чи обмеженням волі на строк до трьох років».

ч. 1 ст. 158¹ ККУ

«Надання або отримання виборчого бюлетеня чи бюлетеня для голосування на референдумі особою, яка не має права його надавати чи отримувати, або викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, або надання виборцю заповненого виборчого бюлетеня чи бюлетеня для голосування на референдумі, або голосування виборцем, учасником референдуму більше ніж один раз караються штрафом від 1700 грн. до 5100 грн. або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років».

ч. 1 ст. 160 ККУ

«Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання виборцем, учасником референдуму для себе чи третьої особи неправомірної вигоди за вчинення чи невчи-

нення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права або права голосу (відмова від участі в голосуванні, голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу, голосування за окремого кандидата на виборах або відмова від такого голосування, передання виборчого бюлетеня (бюлетеня для голосування на референдумі) іншій особі), незалежно від фактичного волевиявлення особи та результатів голосування караються штрафом від 1 700 грн. до 5 100 грн. або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.

Організація «каруселей»

Передбачає механізм голосування виборцем декілька разів на різних дільницях за інших виборців та отримання винагороди від організаторів за організацію та виконання.

Порушення ст. 8 Закону України «Про місцеві вибори»:

«Кожен виборець голосує на місцевих виборах особисто. Голосування за інших осіб чи передача виборцем права голосу будь-якій іншій особі забороняється».

ПОКАРАННЯ:

ч. 1 ст. 158¹ ККУ

«Надання або отримання виборчого бюлетеня чи бюлетеня для голосування на референдумі особою, яка не має права його надавати чи отримувати, або викрадення чи приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, або надання виборцю заповненого виборчого бюлетеня чи бюлетеня для голосування на референдумі, або голосування виборцем, учасником референдуму більше ніж один раз караються штрафом від 1 700 грн. до 5 100 грн. або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років».

ч. 2 ст. 158¹ ККУ

«Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, кандидатом на виборах, членом виборчої комісії чи комісії з референдуму, довіреною особою кандидата на виборах, представником політичної партії чи місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму, уповноваженою особою політичної партії чи місцевої організації політичної партії, членом ініціативної групи референдуму, офіційним спостерігачем на виборах або референдумі, караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років».

Використання адміністративного ресурсу

Вплив службовців на прийняття рішень виборчими комісіями

Міські голови, депутати місцевих рад, народні депутати України, працівники місцевих державних адміністрацій, службовці органів місцевого самоврядування та державні службовці не можуть віддавати доручень, наказів у будь-якій формі чи вимагати будь-яких дій, які не передбачені Законом України «Про місцеві вибори».

Порушення п. 2 ч. 4 ст. 4 ЗУ «Про місцеві вибори»:

Рівність прав і можливостей участі у виборчому процесі забезпечується:

...

«Заборонаю втручання органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування у виборчий процес, за винятком випадків, передбачених цим Законом;»

ПОКАРАННЯ:

ч. 4 ст. 157 ККУ

«Втручання службової особи з використанням службового становища у здійснення виборчою комісією чи комісією з референдуму їх повноважень, установлених законом, вчинене шляхом незаконної вимоги чи вказівки з метою вплинути на рішення виборчої комісії чи комісії з референдуму, карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років».

Участь чиновників у публічних акціях у робочий час

Поширеним методом застосування адміністративного ресурсу є супроводження урочистого відкриття установ, організацій, підприємств агітацією керівників місцевих державних організацій, міськими головами та їхніми заступниками за окремих кандидатів чи партії у **робочий час**.

Порушення п. 3 ч. 1 ст. 60 ЗУ «Про місцеві вибори»:

“Участь у передвиборній агітації забороняється:

...

у робочий час посадовим та службовим особам органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, крім випадків, коли відповідна посадова чи службова особа є кандидатом”.

Чи мають права державні службовці та службовці органів місцевого самоврядування агітувати під час обідньої перерви?

Згідно з Кодексом законів про працю України, зокрема ст. 66, працівникам надається **перерва для відпочинку і харчування** тривалістю не більше двох годин. Тобто чітко визначено, для чого має бути використана перерва, зокрема, для відпочинку чи харчування, але не для передвиборної агітації.

ПОКАРАННЯ:

Ст. 212-10 КУпАП:

*«Здійснення передвиборної агітації особою, участь якої у передвиборній агітації заборонена законом, проведення передвиборної агітації поза строками, встановленими законом чи в місцях, що заборонені законом, здійснення передвиборної агітації у формах і засобах, що суперечать Конституції або законам України, або інше порушення встановлених законом обмежень щодо ведення передвиборної агітації, крім випадків, передбачених статтями 212-9, 212-13 та 212-14 цього Кодексу, а так само агітація в день проведення референдуму тягнуть за собою накладення **штрафу на громадян від 510 грн до 850 грн і на посадових осіб – від 850 грн до 1360 грн**».*

Залучення підлеглих та використання службового авто

Часто керівництвом місцевих державних адміністрацій, територіальних відділень центральних органів виконавчої влади, комунальних чи державних підприємств та міськими головами, секретарем міської ради чи службовцями виконавчих органів місцевих рад проводиться агітація під час нарад, прийому громадян, засідань колегій, допускається використання службового транспорту – це також є порушенням.

Порушення ч. 2 ст. 60 Закону України «Про місцеві вибори»:

“Кандидатам, які займають посади в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування, у військових частинах (формуваннях), на державних, комунальних підприємствах, у закладах, установах, організаціях (у тому числі за сумісництвом), забороняється залучати для передвиборної агітації або використовувати для будь-якої роботи, пов’язаної з проведенням передвиборної агітації, підлеглих їм осіб, службовий транспорт, засоби зв’язку, устаткування, приміщення, інші об’єкти та ресурси за місцем роботи, а також використовувати службові чи виробничі наради, збори колективу для проведення передвиборної агітації.”

ПОКАРАННЯ:

Ст. 212-10 КУпАП:

«Здійснення передвиборної агітації особою, участь якої у передвиборній агітації заборонена законом, проведення передвиборної агітації поза строками, встановленими законом чи в місцях, що заборонені законом, здійснення передвиборної агітації у формах і засобах, що суперечать Конституції або законам України, або інше порушення встановлених законом обмежень щодо ведення передвиборної агітації, крім випадків, передбачених статтями 212-9, 212-13 та 212-14 цього Кодексу, а так само агітація в день проведення референдуму тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від 510 грн до 850 грн і на посадових осіб – від 850 грн до 1360 грн».

Тиск на підлеглих

Тиск з боку керівництва підприємств, організацій та установ на колектив, зокрема, вимога голосувати за певного кандидата чи політичну партію, вимога брати чи не брати участь в голосуванні є порушенням.

Порушення ч.1 ст. 6 Закону України «Про місцеві вибори»:

«Участь громадян України у місцевих виборах є добровільною. Ніхто не може бути примушений до участі чи неучасті у місцевих виборах».

ч. 3 ст. 6 Закону України «Про місцеві вибори»:

«Застосування насильства, погроз, обману, підкупу чи будь-яких інших дій, що перешкоджають вільному формуванню та вільному волевиявленню виборця, забороняється».

ПОКАРАННЯ:

ч. 3 ст. 157 ККУ:

«Діяння (перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого виборчого права, перешкоджання діяльності іншого суб'єкта виборчого процесу, члена виборчої комісії, офіційного спостерігача при виконанні ними своїх повноважень, поєднані з обманом або примушуванням – ч. 1-2 цієї статті) вчинені за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи іншою службовою особою з використанням свого службового становища, караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років».

Порушення правил ведення передвиборної агітації

Прихована реклама

Часто ЗМІ не відокремлюють та не маркують політичну рекламу або надають перевагу в матеріалах певному кандидату чи партії.

ч.8 ст. 60 Закону України «Про місцеві вибори»:

«Усі матеріали передвиборної агітації повинні бути відокремленими від інших матеріалів і означені як такі».

ПОКАРАННЯ:

Ст. 212-9 КУпАП

*«Передбачає, що порушення порядку ведення передвиборної агітації з використанням засобів масової інформації тягне за собою накладення **штрафу від 170 грн до 850 грн**».*

Інформаційне кілерство

Інколи штаби кандидатів поширюють друковані агітаційні матеріали зі змістом, що зводить наклеп на опонентів на основі завідомо недостовірної інформації, без відомостей про установу, що друкувала агітацію, особу, відповідальну за випуск та замовника.

Порушення ч 5 ст. 60 ЗУ «Про місцеві вибори»:

«Забороняється розповсюдження завідомо недостовірних відомостей про кандидата, політичну партію або її місцеву організацію – суб'єкта виборчого процесу, а також розповсюдження завідомо недостовірної інформації про підтримку певного кандидата або місцевої організації партії іншими кандидатами, політичними партіями або їх місцевими організаціями».

ч. 2 ст. 56 ЗУ «Про місцеві вибори»:

«Друкований агітаційний матеріал повинен містити відомості про замовника та установу, що здійснила друк, його тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск. Розповсюдження друкованих агітаційних матеріалів без зазначених відомостей забороняється».

ПОКАРАННЯ:

Ст. 212-13 КУпАП:

«Виготовлення або замовлення виготовлення під час виборчого процесу друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про устано-

ву, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск, або у яких така інформація означена неправильно чи неповно, тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від 170 грн до 510 грн і на посадових осіб – від 850 грн до 1190 грн

«Розповсюдження (рознесення, вивішування, роздавання) під час виборчого процесу друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск, або у яких така інформація означена неправильно чи неповно, а так само організація такого розповсюдження тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від 51 грн до 85 грн і на посадових осіб – від 340 грн до 510 грн».

Не допускається розклейка інформаційних та рекламних матеріалів на:

- ✓ Житлових будинках.
- ✓ Всередині під'їздів.
- ✓ У ліфтах тощо.

За розклейку таких матеріалів у житлових будинках та під'їздах передбачено відповідальність – штраф від 1 до 3 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (17 – 51 грн) ст. 150 КУпАП.

Крім того, не допускається розклейка на:

- ✓ стінах будинків;
- ✓ парканах;
- ✓ придорожніх стовпах;
- ✓ деревах;
- ✓ зупинках громадського транспорту тощо.

За розклейку на вулицях передбачено відповідальність – штраф від 20 до 80 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (340 – 1360 грн) – ст. 152 КУпАП.

Крім прямої заборони, КУпАП передбачено відповідальність за порушення правил користування житловими будинками і житловими приміщеннями (ст.150 КУпАП) та за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів (ст.152 КУпАП).

У кожному населеному пункті до того ж діють **Правила благоустрою**, затверджені рішенням відповідної міської, селищної ради.

Порушення процедур виборчими комісіями

Часто члени виборчих комісій різного рівня порушують процедури або свідомо, через бажання вплинути на результати, або несвідомо – через низький кваліфікаційний рівень.

Тому при інформуванні членів комісій та аудиторії про порушення процедур потрібно звірятись із текстами Закону та Постановами ЦВК. Також у разі, якщо ви суб'єкт виборчого процесу або зареєстровані як офіційний спостерігач, то потрібно скласти **акт**, в якому зафіксувати порушення та скаржитись на рішення, дію чи бездіяльність комісії та її членів до комісії вищого рівня або адміністративного суду.

Фальсифікація виборчої документації

В Україні часто на виборах члени комісій підробляли протоколи про результати голосування (до підробки належить також і внесення в протокол неправдивої інформації) на виборчій дільниці або уточнювали протокол про результати голосування просто в приміщенні ТВК, не проводячи перерахунок. Також на минулих парламентських виборах була практика викидування бюлетенів до урни для голосування на підтримку певного кандидата чи політичної партії. Ці всі дії впливають на результати виборів і організатори та виконавці можуть понести відповідальність у разі ефективних дій суб'єктів виборчого процесу.

ПОКАРАННЯ:

ч. 2 ст. 158 ККУ:

«Підробка або незаконне виготовлення, використання або зберігання незаконно виготовлених чи підроблених виборчих документів (виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, про підсумки голосування на виборах чи референдумі, про результати виборів або референдуму та інших документів, які відповідно до законодавства відносяться до виборчих документів) караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років».

Протидія порушенням та підготовка матеріалів про порушення

- ✓ Зафіксувати порушення за допомогою фото-, відеозйомки.
- ✓ Звернути увагу на порушення офіційних спостерігачів від незалежних громадських організацій та членів виборчої комісії.
- ✓ Допомогти офіційним спостерігачам скласти Акт про виявлення порушення виборчого законодавства та підписатись у ньому.
- ✓ Взяти контакти скаржника та бути присутнім під час розгляду Скарги на засіданні виборчої комісії чи адміністративного суду.

Особливості підготовки матеріалів про порушення виборчого законодавства

1. До журналістського матеріалу важливо додати фото-, відеоматеріали, які підтверджують можливе порушення виборчого законодавства.

2. Офіційний коментар щодо зафіксованого факту порушення виборчого законодавства від імені незалежних організацій, які організують спостереження за виборчим процесом (ВГО «Комітет виборців України» та ГМ «Опора»), зможуть надати лише керівники відповідних обласних організацій чи прес-секретар. Адже спостерігачам на ДВК та ОВК, згідно з внутрішніми правилами організацій короткострокового та довгострокового спостереження, заборонено давати офіційні коментарі від імені організацій.

Важливо мати номери мобільних телефонів голів обласних організацій ГМ «Опора», ВГО «Комітет виборців України» та прес-секретарів організацій для оперативного отримання офіційних коментарів. Відповідні контакти можна знайти на веб-сайтах організацій:

3. У матеріалі важливо зазначити ймовірне покарання за порушення виборчого законодавства згідно з КУпАП чи ККУ, інформацію про яке можна знайти в розділі «Типові порушення».

4. При підготовці журналістського матеріалу за результатами розгляду скарги важливо долучити копію постанови виборчої комісії чи суду.

Над посібником «Журналіст і місцеві вибори» працювали:

Автори розділів: *Тарас Слущик, Роман Головенко*

Редактор: *Ярина Сенчишин*

Верстка: *Денис Тоїчкін*

Автор ідеї: *Ольга Шалайська*